

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA

Facultatea de Istorie și Filosofie

Școala doctorală de relații internaționale și studii de securitate

TEZĂ DE DOCTORAT

CONCEPȚII DESPRE SOCIETATEA CIVILĂ

(rezumat)

Cond. st.: prof.univ.dr.

Liviu-Petru Zăpîrțan

Doctorand

Mihut (Clejan) Lenuța Margareta

Cluj-Napoca, 2015

CUPRINS

CAPITOLUL I. SOCIETATEA CIVILĂ DIN PERSPECTIVA FILOSOFIEI.....	5
1. Introducere.....	5
2. Conceptul de societate civilă.....	9
2.1. Conceptul de „societate civilă” în perioada clasică antică.....	10
2.2. Evul mediu și ideea de societate civilă.....	14
2.3. Viziunea filosofiei moderne asupra societății civile.....	14
2.4. Ideea de societate civilă în secolul al XIX-lea.....	24
2.6. Societatea civilă și sfera publică.....	35
3. Actualitatea conceptului de societate civilă.....	42
4. Condiționările societății civile.....	64
4.1. Autonomia socialului.....	64
4.2. Expansiunea <i>civitas</i> către societate.....	65
4.3. Ordinea spontană.....	65
4.4. Pluralismul instituțional.....	66
4.5. Economia de piață.....	66
4.6. Societatea civilă și relația sa cu cultura.....	68
5. Societatea civilă – un fenomen în plină dezvoltare.....	70
CAPITOLUL II. SOCIETATEA CIVILĂ EUROPEANĂ.....	73
1. Scurtă introducere.....	73
2. Societatea civilă europeană – conturată de discursuri și de interese instituționale	78
2.1. Comisia Europeană – de la „dialog civil” la „societate civilă”.....	79
2.2. Comitetul Economic și Social – de la o „Europă a cetățenilor” la „societatea civilă europeană organizată”.....	86
2.3. Interesele instituționale și concepțiile despre societatea civilă europeană.....	89
3. Teoretizarea dezvoltării societății civile europene.....	96
4. Societatea civilă organizată și reprezentarea politică în arena Uniunii Europene..	104
4.1. Rolul societății civile la nivelul Uniunii Europene.....	105
4.2. Problema reprezentării, sectorul public și Comisia Europeană.....	110
5. Societatea civilă europeană și cetățenia.....	117

5.1. Apariția și definirea conceptului de „cetățenie europeană” în cadrul discursului politic european.....	118
5.2. Apariția și definirea „societății civile europene”.....	122
5.3. Dezvoltarea separată a conceptelor de cetățenie europeană și de societate civilă europeană.....	125
5.4. Definirea celor două concepte – societate civilă europeană și cetățenie europeană – în cadrul dezbaterii constituționale actuale de la nivelul Uniunii Europene..	127
6. Către europenizarea societăților civile naționale.....	130
6.1. Societățile civile în statele membre ale Uniunii Europene.....	130
6.2. Către europenizarea societății civile.....	131
7. Finanțarea organizațiilor societății civile de către Uniunea Europeană.....	134
8. Limitele sferei publice europene și ale societății civile.....	140
9. Sfera publică europeană.....	146
10. Înțelegerea rolului activ al societății civile organizate și promovarea cetățeniei active în Uniunea Europeană.....	152
10.1. Aspecte teoretice.....	152
10.2. Actorii implicați în sfera publică europeană. Rolul organizațiilor societății civile.....	157
CAPITOLUL III. SOCIETATEA CIVILĂ GLOBALĂ.....	166
1. Introducere.....	166
2. Istoricul conturării conceptului de societate civilă internațională (globală).....	172
2.1. De la activitate transnațională la societatea civilă globală.....	182
2.2. Globalizarea și conceptul de societate civilă globală.....	185
3. Rolul societății civile în procesul de construire a păcii globale.....	186
3.1. Contrastul dintre ideile globale și realitățile locale.....	186
3.2. Legitimitatea internațională și legitimitatea locală.....	188
3.3. Șicanele – rezultatul intervențiilor internaționale.....	189
4. Societatea civilă globală și sfera tradițională a societății internaționale.....	192
4.1. Concepția potrivit căreia societatea civilă globală înlocuiește sistemul statal	194
4.2. Concepția potrivit căreia societatea civilă globală este opusul sistemului statal.....	196
4.3. Concepția potrivit căreia societatea civilă globală este o completare a	

societății internaționale.....	197
5. Societatea civilă globală și problema „cetățeniei globale”.....	200
5.1. Discursul global asupra drepturilor omului.....	203
5.2. Considerarea globală a responsabilităților cetățenești.....	205
5.3. Cetățenia globală și societatea civilă globală.....	206
6. Critici aduse societății civile globale.....	208
6.1. Ambiguitatea conceptului de societate civilă globală.....	209
6.2. Societatea civilă globală și problema statismului.....	212
6.3. Trăsăturile nedemocratice ale societății civile globale.....	214
7. Implicarea societății civile globale în guvernarea globală.....	217
7.1. Aspecte teoretice referitoare la rețelele sociale, legitimitatea acestora și participarea societății civile.....	217
7.2. Transmiterea și traducerea publică a informațiilor de către reprezentanții organizațiilor societății civile.....	227
 CONCLUZII.....	 231
 BIBLIOGRAFIE.....	 242

REZUMAT

Lucrarea este consacrată prezentării sintetice a discuțiilor care se poartă în filosofia și științele sociale din zilele noastre privind actualitatea problematicii pe care o pune societatea civilă în primul rând la nivelul Uniunii Europene și apoi la nivel global.

Deși conceptul de societate civilă este prezent încă în gândirea Antichității el cunoaște o structurare clară odată cu epoca modernă pentru a deveni în zilele noastre un adevărat indicator al modului în care o societate se identifică și își pune în fața propriei conștiințe problemele reale cu care se confruntă, modalitățile prin care înțelege să le soluționeze. Fiind considerată forma de legare liberă și conștientă între ei a membrilor unei societăți, societatea civilă se distinge de structurile instituționale ale acesteia dar este în același timp baza lor, sursa conținutului și funcțiilor pe care ele le îndeplinesc.

De aceea am considerat că în succesiunea capitolelor este necesară prezentarea discuțiilor privind conceptul de societate civilă și modul în care el a fost integrat în evoluția istorică diverselor viziuni despre societate, despre încadrarea omului în structurile ei și despre felul în care pe baza unor caracteristici pe care le are susține un anumit sistem instituțional.

Dintre perspectivele din care este discutată societatea civilă am preferat-o pe cea care urmărește de-a lungul istoriei filosofiei modul în care, din Antichitate până în zilele noastre conceptul a cunoscut o evoluție, o acumulare de sensuri rămânând în același timp legat de caracterizarea stării unei societăți în care membrii ei se simt reciproc legați unii de alții în împărtășirea unui ansamblu de valori, de idei și de norme și își structurează conduitele în realizarea unui proiect comun pe baza unei anumite spiritualități.

În Antichitate, filosofia lui Platon a pus pentru prima dată în discuție modul în care membrii Cetății se unesc pentru a realiza Binele comun, manifestând unii față de alții virtuțile civice: înțelepciunea, curajul, moderația și dorința de dreptate.

Aristotel va analiza mai profund viața Cetățitor grecești constatând că oamenii sunt foarte deosebiți unii de alții prin calitățile personale dar și prin bogăția și rolul social. Ei pot fi grupați după diverse criterii dar cel mai important dintre ele este apartenența la Cetate.

Omul este zoon politikon ceea ce înseamnă că este o ființă naturală ca toate celelalte viețuitoare de care însă se deosebește prin faptul că se organizează și se conduce rațional, în Cetate.

Omul Antichității este individul singular, într-o lume rece a Cetății condusă de Destin, în care este prins în cleștele dreptului roman. Abia generalizarea creștinismului îl va elibera de

Destin, îl va învăța iubirea aproapelui și-l va transforma în Persoană care împreună cu semenii va construi societatea civilă.

Este omul creat să-și construiască propria viață și așa cum îi cere Sf. Augustin, „să-l iubești pe Dumnezeu și să faci ce vrei”. Creștinismul fondează ideea că reuniunea persoanelor libere se face într-o comunitate în care se frământă problemele comune, urmând ca politica să răspundă cerințelor societății. Prin gândirea lui Toma de Aquino se distinge între religie, filosofie și politică încât omul devine liber să se construiască pe sine, să facă deopotrivă știință, să creadă în Dumnezeu și să se consacre transformării practice a lumii.

În mod „paradoxal” ideile lui Toma de Aquino deschid perspectivele gândirii moderne europene pentru că, printr-un efort de emancipare de religie aceasta duce mai departe ideea că societatea civilă este structurarea acelor raporturi dintre membrii societății prin care ea se autoreglementsază, își stabilește problemele păstrării identității pe care le pune în fața statului, a organizării și conducerii politice.

Printr-un act de emancipare de religie și biserică filosofia modernă va privi societatea ca o construcție rezultată în urma unui contract social stabilit fie de teama celui alt, a foametei sau a morții, dar oricum pe baze *naturale*. T. Hobbes, J. Locke, J.J. Rousseau aduc ideea că această societate civilă își impune orientările sale activității statului pentru că, expunând starea naturală a omului, cere respectul atributelor ei (viața, libertatea persoanei, proprietatea) și orientarea activităților Statului în raport cu aceste exigențe.

Cu iluminismul societatea civilă mai face un pas în direcția autonomizării ei, prin considerarea de către Spinoza a caracterului ei simbolic, artificial încât constituirea unei societăți civile devine la I. Kant un act ce transcende acțiunea politică. Genialitatea filosofiei kantiene este exprimată în formula „oamenii ar trebui să fie scopuri în sine în relațiile reciproce și nu mijloace pentru atingerea unor scopuri particulare”.

Din aceste premise filosofice se va constitui curentul liberal (de gândire) care va proclama libertatea și egalitatea oamenilor ca cetățeni, care se reunesc în corpul politic pentru a alege liber calea evoluției lor comune, impunând orientările guvernământului. Această teză va fi reluată de către Hegel, cel care va face din conceptul societății civile un fundament al filosofiei istoriei pentru că societatea civilă este privită în profunzimea ei ca bază a tuturor activităților în care oamenii sunt angajați, ca ființe concrete, de la familie la viața profesională, de la prezența în stradă la cea publică. Pentru Hegel a fost esențială distingerea acestei societăți civile, ca viață concretă, reală a membrilor unei societăți, de „suprastructurile” ei, de stat și de organismele lui de putere.

Distincția este nu numai fundamentală pentru ceea ce urmează a fi evoluția lumii până astăzi și plină de consecințe pentru construcția politicii actuale. Aprecierea se justifică prin faptul că s-a verificat în practica istorică faptul că omul, în calitate de ființă care trăiește în societate își construiește un univers instituțional căruia îi lasă o autonomie care se întoarce împotriva lui.

A. de Tocqueville a fost cel care a constatat că societatea modernă este dominată de către stat care își impune orientările sale în materie de sănătate, educație, apărare, asistență socială ceea ce face ca societatea civilă să trebuiască să nască formele de exprimare a valorilor și credințelor ei, să caute să pună sub un anumit control instituțiile statului.

În partea a doua a secolului al XIX-lea și prima parte a secolului următor o serie de gânditori au adăugat note particulare conceptului de societate civilă. Astfel, A. Comte a insistat asupra caracterului organic al structurării unei societăți, F. Tönnies a susținut ideea că într-o societate oamenii au obiective diferite dar prin participarea la viața societății civile găsesc elementele comune ale unor raporturi cu lumea, stabilesc o viziune comună în numele căreia se manifestă. E. Durkheim a insistat asupra solidarității organice care apare în societățile diferențiate pentru că au grupuri sociale angrenate într-o diviziune a muncii legate între ele printr-o solidaritate conștientizată; H. Bergson a promovat ideea unei societăți deschise pentru că membrii ei înțeleg nevoia de a acționa rațional în direcția mobilizării resurselor creatoare; A. Gramsci va determina societatea civilă prin toate componentele vieții unei societăți, legate între ele ca un bloc social care își susține sau nu suprastructurile.

În ultima parte a secolului trecut, după crizele economice, politice și militare s-a declanșat un proces intelectual de revalorificare a conceptului de societate civilă, legată de faptul că lumea este tot mai mult marcată de mijloacele de comunicare în masă. Pentru J. Habermas a devenit expresiv conceptul de sferă publică prin care societatea civilă este legată de mulțimea de rețele în care este prins individul, dintre care cele mai semnificative sunt mijloacele de comunicare în masă. Ele sunt chemate să structureze un nou spațiu public, al dialogului generalizat care să înlocuiască vechea luptă politică dintre partide și clanuri adverse. Trebuie găsit un consens al opiniilor politice legat de structurarea lăuntrică a unei țări iar el nu se poate obține în afara dialogului care face să intre în raport discursuri politice diferite, dar toate centrate pe ideea că reprezintă (dacă nu în întregime, cel puțin parțial) interesul național.

În secolul al XX-lea, sub influența crizelor economice și politice precum și datorită manifestărilor totalitarismelor, a diverselor forme de dictatură problematica societății civile a

fost reluată pentru că structurarea ei și manifestarea ei ca factor de echilibru a funcționării societăților, de construire a unor regiuni politice democratice a fost privită ca hotărâtoare pentru dezvoltarea, pentru progresul istoric.

În acest cadru s-a afirmat cu putere sistemul filosofic al lui J. Habermas despre sfera publică locul în care se întâlnesc discursurile politice diferite sau contradictorii ale unor actori sociali diferiți care sunt conduși, cu bună credință de ideea realizării binelui public. În acest sens Habermas a fost preocupat de a reuni sfera publică și societatea civilă în acțiunea lor de influențare a activității statului. Posibilitatea unei asemenea interacțiuni era dată de faptul că în viața privată oamenii trebuie deprinși cu utilizarea autonomă a rațiunii care, cu spirit critic, se raportează la viața socială. Devine posibilă o permanentă reformă a vieții social-politice prin promovarea dialogului civic asupra problemelor societății, cu condiția moralizării discursului public.

Idei asemănătoare a susținut și H. Arendt pentru care era esențială existența și manifestarea unei pluralități de actori care participă la viața publică, înțeleasă ca o condiție a depășirii conformității de masă, ca o piedică în calea intervenției statului în sfera privată și în același timp ca o cale de a restaura participarea oamenilor la viața politică.

Pentru teoreticienii politicii din țările foste comuniste, a restaura societatea civilă, cu relațiile dintre cetățeni liberi și responsabili, a devenit o condiție esențială pentru a împiedica revenirea la comunism și pentru a asigura consolidarea noilor democrații. În acest sens a fost invocată poziția lui J. Habermas potrivit căreia „societatea civilă este compusă din acele mai mult sau mai puțin spontane asociații, organizații și mișcări, care, acordate la felul în care problemele societale rezonază în sferile vieții private, distilează și transmit astfel de reacții într-o formă amplificată, în sfera publică. Nucleul societății civile cuprinde o rețea de asociații care instituționalizează discursurile de reformare a problemelor în discuții asupra unor aspecte de interes general în cadrul unor sfere publice organizate”¹.

Conceptul de societate civilă păstrează, în zilele noastre, potrivit lui M. Edwards „un potențial emancipator semnificativ, o putere de explicare și un suport practic în rezolvarea problemelor democrației contemporane”. Conceptul este așadar un important instrument de convertire, care vehiculează un conținut valoric deoarece se atașează de adevăr, toleranță, raționalitate, echilibru social și care stimulează ideea democrației participative a cetățeniei active.

---

¹ J. Habermas, *Between Facts and Norms*, MIT Press, Cambridge, 1992, p. 367.

Puterea societății civile rezidă în capacitatea de a apăra individul de orice încercare de a-l ignora sau oprima și de a-i permite acele acțiuni care să legitimeze o putere politică democratică. De aceea acest individ trebuie protejat de manipulare, de toate încercările de a-i deturna exercițiul liber al rațiunii.

Este explicabil faptul că atenția asupra societății civile este prezentă peste tot în lume: în țările cu democrație consolidată pentru a o apăra de eroziune, în țările post-comuniste pentru a stimula consolidarea regimului democratic, în diverse zone ale globului pentru a le asigura asimilarea trăsăturilor societății moderne.

În ultimii ani procesele de integrare europeană au determinat nu numai nașterea unui sistem instituțional original de organizare și conducere a Uniunii Europene, cu politici distincte în raport cu cele naționale și transformări în structurile sociale, în mentalitățile oamenilor de pe continent. Este adevărat că unificarea europeană a fost posibilă pentru că o istorie milenară a generat un sistem de valori comun europenilor, un anumit mod de interpretare a lumii și de raportare la natură și la semenii, ceea ce am putea numi „o spiritualitate europeană”².

Este vorba despre susținerea valorii vieții, a persoanei umane. Cu drepturile și libertățile de care trebuie să se bucure, a democrației, a statului de drept, despre dorința de a obține prosperitatea și bunăstarea pentru cât mai mulți membri ai societății, despre accesul la învățământ, știință și cultură, despre o combinație specific europeană între marile valori ale Umanității: Adevărul, Binele, Frumosul, Dreptatea.

Construcția europeană, bazată pe aceste precepte, a căutat să pună în lucru acele mecanisme care pot pune în valoare libertatea de creație a omului, salvagardarea particularităților locale, regionale și naționale, urmărind, în același timp o continuă apropiere între popoarele europene sub deviza: „Uniți în diversitate, diverși în Unitate”.

Desigur, fiecare popor și națiune își păstrează identitatea dar în interiorul lor se dezvoltă componente care le apropie pe unele de altele. Așa se explică faptul că prin Tratatul de la Maastricht s-a introdus conceptul de cetățenie europeană care să genereze raporturi noi între europeni, să le dezvolte conștiința apartenenței la același spațiu social ca bază a unei vieți economice și politice unitare. Astfel se poate analiza raportul dintre societatea europeană și sistemul instituțional al Uniunii Europene pentru a putea pune în discuție adâncirea caracterului ei democratic, apropierea procesului decizional de cetățeni. Nu trebuie confundată societatea europeană ca ansamblu al popoarelor europene cu societatea civilă

---

² Liviu-Petru Zăpârțan, *Reflecții despre Europa unită*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.

europeană pe care Carta Albă a guvernantei Uniunii Europene o înțelege ca ansamblu al organizațiilor non-guvernamentale, a organizațiilor sindicale și patronale, profesionale și de caritate, a tuturor formelor asociative libere ale cetățenilor. Aceasta este o determinare care lasă la o parte organizațiile pe care le construiește statul, biserica sau care se leagă de organizarea vieții economice.

Nu înseamnă că structurarea societății civile europene trebuie să aibă loc în mod spontan. Este necesară intervenția sistemului instituțional și a analiștilor vieții social-politice pentru a putea stimula respectul pluralismului în societate, dreptul oamenilor de a se asocia liber în raport cu interesul colectiv dar și cu cel general al construcției europene.

Este de remarcat modul în care instituțiile Uniunii Europene s-au raportat la societatea civilă pentru că exprimă conștientizarea lor privitoare la fundamentul democratic al unei Uniuni pe care sunt chemate să o gestioneze. În acest sens Comisia Europeană este cea care a trecut de la conceptul vag de dialog civil folosit la începuturile activității sale la cel de societate civilă pentru că dialogul civil a pus în relief rolul ONG-urilor în viața socială, pentru a se stimula relația dintre sistemul instituțional și viața societății reale, dar abia în 1990 și-a pus problema normării activităților iar în 1996 direcția generală responsabilă de politicile sociale a pus în discuție conceptul de dialog social asupra problemelor de gen, excluziune socială, dizabilități, tineret.

Ele au fost considerate însă de către numeroase state membre ca fiind probleme interne care nu trebuie să facă obiect distinct al unor politici sociale.

Ca urmare Comisia Europeană a căutat formele de concertare a activităților în acest domeniu. În 1996 s-a organizat primul Forum al politicii sociale europene care era centrat pe dezvoltarea dialogului civil la nivel european. În anul următor s-a înființat o Comisie pentru promovarea organizațiilor voluntare și a fundațiilor în Europa, cu funcția de a consolida simțul solidarității și al cetățeniei.

Accentul era așezat pe acele forme ale dialogului social instituțional (organizat) care erau în măsură să intermedieze relațiile instituțiilor europene cu societatea europeană, fiind vizate în mod special ONG-urile. Dificultățile de a se finanța în anii 2000 au născut o presiune dinspre societate spre instituțiile europene privind *normarea* activității formelor de dialog social, a ONG-urilor care își propuneau să exprime interesele păturilor defavorizate, a celor interesați de consolidarea democrației în Uniunea Europeană.

Pasul important în acest sens este făcut în 2001 când este publicată Carta Albă asupra guvernantei europene în care este văzută deschiderea procesului decizional spre societate. De

această dată nu se mai vorbește despre societate în general ci despre societatea civilă europeană, în cadrul căreia acționează, cu rol de coagulare a relațiilor dintre oameni, bisericile, comunitățile religioase, organizațiile caritabile, cele profesionale, experții științifici și organismele preocupate de societatea civilă din țările membre și chiar a unor organizații cu profit. Numeroși autori au arătat că acest concept de societate civilă europeană este prea larg pentru că include tot felul de organisme consultative invocate ca surse ale procesului decizional comunitar democratizat pentru că ar marca responsabilitatea *civică*, deschiderea spre un dialog social organizat și sporirea gradului de reprezentare a voinței colective.

Față de preocupările Comisiei Europene s-a impus rolul Comitetului Economic și Social numit și European (CEES) care a avut rolul inițial de a exprima aspirațiile cetățenilor Europei pe care l-a dezvoltat, față de alte forumuri consultative și organizații ad-hoc, încât a devenit purtător de cuvânt a ceea ce s-a numit societatea civilă europeană, termen colectiv – după exprimarea ei – „pentru toate tipurile de acțiune socială, a grupurilor și indivizilor care nu emană de la stat și nu sunt conduse de către acesta”, ca „suma tuturor structurilor organizaționale ale căror membri au obiective și responsabilități care sunt de interes general și care acționează ca mediatori între autoritățile publice și cetățeni.

Introducerea conceptului de societate civilă a condus la schimbarea discursului instituțional pentru că a dezvoltat latura participativă a democrației la scara Uniunii care să o completeze pe cea reprezentativă prin care instituțiile funcționează în numele rostului propus.

La nivelul Parlamentului European și al Comitetului Regiunilor societatea civilă este privită ca participare cetățenească și reprezentare funcțională în același timp a cetățenilor europeni, sub aspect teritorial și social; este înțeleasă ca o cale de politizare a cetățenilor, în sensul în care aceștia, înțelegându-și propriile preocupări, în familie, la locul de muncă, în societate, dezbătute în structuri pe care le creează, le transpune în obiective politice, promovându-le în formele politicii; este apoi înțeleasă ca suport al proceselor de descentralizare a mecanismelor decizionale, de manifestare a principiului subsidiarității și de stimulare a guvernanței europene.

Teoretizarea societății civile europene are în vedere noul rol al statului obligat să țină seama de opiniile tot mai diferențiate ale membrilor societății europenizate de consolidarea economiei europene, de incapacitatea de autoreglare a pieței în condițiile internaționalizării vieții economice.

Diferite interpretări ale societății civile europene s-au construit în ultimele decenii. Unele au avut ecou în viața politică așa cum a fost concepția lui A. Giddens privind a treia

cale care să depășească raportul polar dintre stat și piață pentru a face loc activităților societății civile și organizațiilor ei. Societatea civilă europeană trebuie să dezvolte o diversitate de structuri organizaționale suplă, adaptabile la schimbările din societate, aflate într-o permanentă interacțiune.

Se adaugă ideea că, din perspectiva teoriei complexității, societatea civilă trebuie să intre în competiție simbiotică cu sistemul statal și cu cel al pieței astfel încât să-și aducă aportul fiecare la funcționarea normată a societății. Ideea de normă revine cu insistență în discursul asupra societății civile europene în sensul creării unui cadru european unitar reglementativ care să apropie diversele societăți civile particulare, prin interacțiune, adaptare și învățare pentru a face față nevoilor inovative.

Literatura de specialitate arată că în tot mai multe contexte se recunoaște rolul societății civile în a asigura informații asupra relațiilor din societate, în a promova structuri organizatorice inedite care însă dezvoltă reale aptitudini tehnice, de specializare, sociologice, administrative pentru că se raportează la sectoare specializate cum este protecția mediului, energia, agricultura, transporturile. În acest fel organizațiile societății civile oferă celor de stat și europene o expertiză, care poate susține programe cu adevărat utile societății, fără un amestec al ideologiilor politice.

Este explicabil faptul că organizațiile civile se întâlnesc în activitatea lor cu cea a instituțiilor precum și a altor componente ale vieții sociale cum sunt mijloacele de informare în masă, chemate să informeze dar și să sensibilizeze opinia publică atât asupra calității procesului decizional cât și a consecinței proiectelor societății civile. Este limpede că o evaluare pozitivă în societate a politicilor publice sporește capacitatea de acțiune a instituțiilor și deci legitimitatea lor.

La toate se adaugă faptul că o societate europeană puternică este în măsură să contribuie la apropierea dintre regiunile Europei, în sensul extensiei unor maniere europene de a gândi și a gestiona resursele unei regiuni, materiale și umane lăsând loc particularităților, trăsăturilor locale de viață social-economică și culturală. Reunind preferințe și opțiuni comune locale care își găsesc înrudiri europene, societatea civilă europeană manifestă un spirit european, continuator al unor tradiții milenare ale continentului.

Un loc distinct în discuțiile despre societatea civilă europeană îl ocupă problematica mișcărilor sociale ca acțiuni colective născute în condiții istorice și sociale determinate pe baza unor convergențe de afecte, aprecieri și comportamente. De obicei mișcările sociale sunt contestate încât sunt considerate de către unii cercetători drept politice sau cu substrat

politic. Pentru cei mai mulți exegeți ele sunt, prin diversitatea formelor de manifestare și a obiectivele pe care le susțin, un element esențial în afirmarea preocupărilor cetățenești. Desigur ele se diferențiază după gradul de spontaneitate, de pregătire și organizare, de consecvență dar este limpede că exprimă clivajele dintr-o societate încât devin momente ale exprimării societății civile. Noile mișcări sociale aduc o problemă diferită de cea tradițională pentru că se nasc în legătură cu problemele ecologice, ale feminismului, contraculturii tineretului, imigrației, folosind nu numai tradiționala ieșire în stradă ci blocajul funcționării instituțiilor prin blocarea comunicațiilor sau prin construirea rețelelor de socializare, toate dobândind o cuprindere europeană³.

Canalizarea preocupărilor societății civile spre problemele europene își găsește ilustrarea în introducerea în Tratatul UE a prevederilor privind inițiativa cetățenească europeană și extinderea procedurilor guvernantei europene⁴.

Ele consolidează elementele actuale ale societății civile europene, transnaționale care se dezvoltă în ciuda limitărilor sferei publice europene, a manifestărilor de euroscepticism sau chiar a dezinteresului unei părți a membrilor societății pentru problemele generale. Este deseori invocată lipsa unei culturi politice europene care să genereze o dezbateră publică pentru că lipsesc programe educative iar mijloacele de comunicare nu sunt stimulate de plurilingvism. În materie de cultură există un monopol al statelor naționale în raport cu cetățenii lor iar culturile particulare au determinațiile lor și un mod specific de a se constitui în istorie. De aceea trebuie încurajat dialogul dintre culturi, comunicarea dintre oameni, interconectarea lor în diverse sectoare de activitate și construirea unor relații europene de genul celor din transporturi, energie, comunicații.

Discuțiile privind societatea civilă nu puteau ocoli problematica distinctă a societății civile globale. După schema logică a relației dintre societate și societatea civilă s-a interpretat și relația dintre societatea globală și societatea civilă globală. În acest sens societatea civilă ar desemna ansamblul relațiilor dintre oameni la scară globală cu rețelele distincte pe care le construiesc bazate pe un anumit consens normativ și eventual pe anumite structuri instituționale. Ele se bazează pe elementele ce definesc procesele de globalizare și mondializare adică pe fluxurile economice, financiare, comerciale, comunicaționale care se desfășoară la scară planetară. Ele nu se manifestă fără a ține seama de diversele crize ce marchează scena internațională legate de energie, poluare, contradicții politice, clivaje

---

³ Liviu-Petru Zăpârțan, Sociologia politicii, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014, pp. 304-309.

⁴ Diana-Ionela Ancheș, Preocupări juridice privind Uniunea Europeană, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014, pp. 182-225.

culturale. Dar în ciuda lor societatea globală se afirmă va în câmp al relațiilor dintre oameni la scară globală și nu ca un sistem pentru că îi lipsesc elementele care să îl structureze astfel. Instrumentele cu vocația globalității cum este ONU sunt născute de lipsa unei autorități proprii încât, prin chiar felul în care este organizată reflectă rolul hotărâtor al marilor puteri în organizarea lumii.

În planul realității, societatea civilă globală este mai întâi expresia unei convingeri că pentru toți oamenii planetei ar putea funcționa ideea de a se simți legați de valori comune care să inspire un dialog, un efort de înțelegere a problemelor comune și de identificare a modalităților de a le soluționa deci o spiritualitate a conștiinței unor probleme comune, marcate de dramatism care cer o ordine mondială nouă.

Este vorba de a transnaționaliza probleme general umane în încercarea de a găsi soluții într-un spațiu social global sensibilizat de problemele globale și de consecințele lor. O cercetătoare, M. Kaldor, a subliniat faptul că prin conceptul acesta nu se desemnează un proces de reprezentare globală a omenirii ci unul deliberativ⁵.

Este vorba de a urmări mai întâi capacitățile globale de comunicare și deliberare pentru a promova un proiect global de societate dar și pentru a construi un câmp social al rezistenței față de amenințările globale.

Analizele asupra societății civile globale stau sub semnul a două tradiții de reflexie asupra societății civile: cea clasică născută odată cu epoca modernă și cea inaugurată de către Habermas pentru care diferențele dintre oameni sunt un stimulent pentru dialog și cunoaștere reciprocă. De aici ideea unei democrații cosmopolitane în care actorii sunt actori autonomi capabili să reflecteze, să judece, să aleagă și să acționeze în direcția realizării binelui comun. Ca urmare actorii sociali pot valida principiile democrației și justiției precum și modalitățile de a le legitima instituirea și funcționarea.

Sunt și autori mai puțin convingși de consistența societății civile globale cărora le apare ca fiind mai degrabă un proiect, moral, filosofic, promotor al non-violenței, al dialogului și comunicării, al unei normativități recunoscută global care să genereze un contract privind conducerea sistemului global.

Este un lucru cert de care trebuie să se țină seama acela că activitățile transnaționale vor genera rețele sociale transnaționale ca bază a unei societăți civile globale. Ele vor avea nevoie de pace și nu de război, vor ține seama de particularitățile diverselor comunități umane, locale, naționale și regionale. Diversele forme de intervenție umanitară dar și militară

---

⁵ M. Kaldor, *Global Civil Society: An Answer to War*, Polity Press, Cambridge, 2003.

pentru a restabili în anumite zone o anumită viață social-politică nu sunt pentru moment, semne ale consolidării societății civile globale.

Fie că este înțeleasă ca opusul sistemului statal sau dimpotrivă privită ca un sprijin pentru aceasta, o completare sau o componentă a societății globale, discuțiile despre societatea civilă globală pun în relief o idee umanistă legată de afirmarea omului, a personalității lui, a drepturilor și libertăților de care trebuie să se bucure în calitatea lui de ființă umană dar și a datoriilor pe care trebuie să și le asume cu responsabilitate.

În ciuda acestei aspirații umaniste marcată de idealism există și orientări teoretice care contestă posibilitatea construirii societății civile globale date fiind marile discrepanțe și contradicții între oamenii planetei precum și rolul statelor în construirea ordinii globale a lumii.

Studiul societății civile, indiferent de perspectiva din care este realizat pune în evidență o realitate a vieții sociale: aceea că omul, în individualitatea lui este *legat de semeni* cu care împărtășește o anumită cultură, o anumită viață economică și socială, un anumit mod de a se organiza și conduce.

Amploarea acestei legături se definește de grupul de apartenență la sobrietatea globală încât structurarea societății civile este concomitentă cu dimensiunea relațiilor interumane.

Fiind într-o dinamică permanentă între oameni relațiile pot fi susținute de diverse suporturi: morale, normative, informaționale care dau o consistență mai mare sau mai mică societății civile. Așa se explică faptul că prin conceptul de societate civilă se desemnează o realitate care nu poate fi contestată dar căreia trebuie să i se cerceteze formele de realizare în permanentă dinamică. Așa se explică cerința discutării permanente și a înțelegerii semnificațiilor legate de consolidarea ei ca o cale a dezvoltării sociale.

BIBLIOGRAFIE

1. Amersfoort, Philippe van, „European civil society”, în *Asia Europe Journal*, vol. 3, nr. 3, 2005.
2. Ancheș, Diana-Ionela, *Preocupări juridice privind Uniunea Europeană*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014.
3. Ancheș, Diana-Ionela, „The European Citizens’ Initiative”, în. vol. Valentin Naumescu (edit.), *Democracy and Security in the 21st Century: Perspectives on a Changing World*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 2014.
4. Andersen, S. S., Eliassen, K. A., „EU lobbying—Towards Political Segmentation in the European Union?”, în vol. P-H. Claeys, C. Gobin, I. Smets, P. Winand (edit.), *Lobbying, Pluralism and European Integration*, European Interuniversity Press, 1998.
5. Anderson, K., Rieff, D., „Global civil society: A sceptical view”, în vol. H. Anheier, M. Glasius, M. Kaldor (edit.), *Global civil society 2004/5*, Sage, London, 2005.
6. Anheier, Helmut, Glasius, Marlies, Kaldor, Mary, „Introducing Global Civil Society”, în vol. Helmut Anheier, Marlies Glasius, Mary Kaldor (edit.), *Global Civil Society*, Oxford University Press, Oxford, 2002.
7. Anheier, H., Glasius, M., Kaldor, M., „Introducing global civil society”, în vol. H. Anheier, M. Glasius, M. Kaldor (edit.), *Global civil society 2001*, Oxford University Press, Oxford, 2001.
8. Anheier, Helmut K., List, Regina A., *A Dictionary of Civil Society, Philanthropy, and the Non-Profit Sector*, Routledge, London, 2005.
9. Anheier, H. et al., „Introducing Global Civil Society”, în vol. H. Anheier et al. (edit.), *Global Civil Society 2001*, Oxford University Press, Oxford, 2001.
10. Arato, A., „Civil Society against the State: Poland 1980–1981”, în *Telos*, nr. 47, Spring 1981.
11. Archibugi, D., Held, D., Koehler, M. (edit.), *Re-imagining political community: studies in cosmopolitan democracy*, Polity Press, 1998.
12. Arendt, H., *The Human Condition*, University of Chicago Press, Chicago, 1958.
13. Arendt, H., *Crises of the Republic*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1972.
14. Arendt, H., *On Revolution*, Penguin, New York, 1990.

15. Armstrong, Chris, „Global Civil Society and the Question of Global Citizenship”, în *Voluntas*, vol. 17, nr. 4, 2006.
16. Armstrong, K. A., „Rediscovering Civil Society: The European Union and the White Paper on Governance”, în *ELJ*, nr. 8, 2002.
17. Ash, T. G., „The Greek people now face a stark choice: In or out?” în *The Guardian*, 17 May 2012.
18. Badiou, A., „Le racisme des intellectuels”, în *Le Monde*, 6 May, 2012.
19. Baker, G., „Problems in the theorisation of global civil society”, în *Political Studies*, vol. 50, nr. 5, 2002.
20. Barber, B., „Disneyfication that impoverishes us all: America’s global culture is not so much hostile as indifferent to democracy. Its goal is a global consumer society”, în *The Independent*, August 29, 1998.
21. Beck, U., „Digging Marx out of his grave”, în *The Herald (Glasgow)*, March 28, 1998.
22. Beck, U., „The Analysis of Global Inequality: From National to Cosmopolitan Perspective”, în vol. M. Kaldor et al. (edit.), *Global Civil Society 2003*, Oxford University Press, Oxford, 2003.
23. Bee, Cristiano, Guerrina, Roberta, „Participation, Dialogue, and Civic Engagement: Understanding the Role of Organized Civil Society in Promoting Active Citizenship in the European Union”, în *Journal of Civil Society*, vol. 10, nr. 1, 2014.
24. Behnke, A., „Citizenship, nationhood and the production of political space”, în *Citizenship Studies*, vol. 1, nr. 2, 1997.
25. Bellamy, R., „Introduction: The making of modern citizenship”, în vol. R. Bellamy, D. Castiglione, E. Santoro (edit.), *Lineages of European citizenship*, Palgrave, Basingstoke, 2004.
26. Bellamy, R., Castiglione, D., Shaw, J. (2006), „Introduction: From national to transnational citizenship”, în vol. R. Bellamy, D. Castiglione, J. Shaw (edit.), *Making European citizens. Civic inclusion in a transnational context*, Palgrave, Basingstoke, 2006.
27. Beneficiaries Database, <<http://www.christinemahoney.org>>.
28. Bergson, H., *Cele două surse ale moralei și religiei*, Ed. Inst. European, Iași, 1992.
29. Bernauer, T., Böhmelt, T., Koubi, V., „Is there a democracy–civil society paradox in global environmental governance?”, în *Global Environmental Politics*, vol. 13, nr. 1, 2013.

30. Bernauer, T., Betzold, C., „Civil society in global environmental governance”, în *Journal of Environment and Development*, vol. 21, nr. 1, 2012.
31. Best, J., „From the top down: The new financial architecture and the re-embedding of global finance”, în *New Political Economy*, vol. 8, nr. 3, 2003.
32. Biermann, F., Gupta, A., „Accountability and legitimacy in earth system governance: A research framework”, în *Ecological Economics*, vol. 70, nr. 11, 2011.
33. Black, A., *Guilds and Civil Society*, Cambridge University Press, 1984.
34. Blumer, H., „Public opinion and public opinion polling”, în *American Sociological Review*, nr. 13, 1948.
35. Bobbio, N., „Gramsci and the concept of civil society”, în vol. J. Keane (edit.), *Civil Society and the State: New European Perspectives*, Verso, London, 1988.
36. Bodin, Ö., Prell, C., *Social networks and natural resource management: Uncovering the social fabric of environmental governance*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.
37. Bohman, J. F., Rehg, W. (edit.), *Deliberative Democracy*, MIT Press, 1997.
38. Böhmelt, Tobias, Koubi, Vally, Bernauer, Thomas, Civil society participation in global governance: Insights from climate politics, în *European Journal of Political Research*, 2013.
39. Bottomore, T. (edit.), *Civil Society. A Dictionary of Marxist Thought*, Blackwell, Oxford, 1983.
40. Cahoone, Lawrence E., *Civil society, The conservative meaning of Liberal politics*, Blackwell, Oxford, 2002.
41. Caldwell, C., *Reflections on the Revolution in Europe: Immigration, Islam and the West*, Penguin, London, 2010.
42. Calhoun, C., „Imagining solidarity: Cosmopolitanism, constitutional patriotism, and the public sphere”, în *Public Culture*, vol. 14, nr. 1, 2002.
43. Calhoun, C., „Civil Society/Public Sphere: History of the Concept”, în vol. N. J. Smelser, P. B. Baltes (edit.), *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*, Elsevier Science Ltd., Berlin, 2001.
44. Calhoun, C., „Nationalism, political community, and the representation of society: Or, why feeling at home is not a substitute for public space”, în *European Journal of Social Theory*, vol. 2, nr. 2, 1999.

45. Calhoun, C. (edit.), *Habermas and the Public Sphere*, MIT Press, Cambridge, MA, 1992.
46. Calhoun, C., „Civil society and public sphere”, în *Public Culture*, nr. 5, 1993.
47. Cao, X., „Networks as channels of policy diffusion: Explaining worldwide changes in capital taxation, 1998–2006”, în *International Studies Quarterly*, vol. 54, nr. 3, 2010.
48. Carta albă a comitetului regiunilor privind guvernarea pe mai multe niveluri, Comitetul Regiunilor al Uniunii Europene, Bruxelles, 2009, <http://cor.europa.eu/en/activities/governance/Documents/CoR's%20White%20Paper%20on%20Multilevel%20Governance/RO.pdf>.
49. Comaroff, J. L., Comaroff, J. (edit.), *Civil society and the political imagination in Africa: Critical perspectives*, University of Chicago Press, Chicago, 1999.
50. Comte, A., în: *Dictionnaire des philosophes*, Encyclopedia Univ., A. Michel, Paris, 1998.
51. Cardoso, F. H., „Associated Dependent Development and Democratic Theory”, în vol. Alfred Stepan (edit.), *Democratizing Brazil*, Princeton University Press, Princeton, 1989.
52. Chandler, D., „Deriving Norms from “Global Space”: The Limits of Communicative Approaches to Global Civil Society Theorizing”, în *Globalizations*, vol. 4, no. 2, 2007.
53. Cicero, *The Republic*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988.
54. Cohen, Jean L., „Civil Society and Globalization: Rethinking the Categories”, în vol. Lars Tragardh (edit.), *State and Civil Society in Northern Europe: The Swedish Model Reconsidered*, Berghahn Books, New York, 2007.
55. Cohen, J., Rogers, J., *Associations and Democracy. The Real Utopias Project*, Verso, 1995.
56. Colas, Alejandro, „Global Civil Society: Analytical Category or Normative Concept?”, în vol. Gideon Baker, David Chandler (edit.), *Global Civil Society: Contested Futures*, Routledge, New York, 2005.
57. COM (2001) 428 final, 25 July 2001.
58. „Committee of the Regions Opinion on the White Paper on European Governance and the Communication on a new framework for cooperation on activities concerning the information and communication policy of the European Union”, 13 March 2002, CdR 103/2001 fin.

59. Concise Report of the First Convention of the civil society organised at European level, 15–16/10/99 - OJ C 268/67, 19/09/2000.
60. „COR Report on Proximity”, 6 November 2001, CdR 436/2000.
61. Corry, T. Olaf, „Global Civil Society and Its Discontents”, în *Voluntas – International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, vol. 17, nr. 4, 2006.
62. Costa, Pietro, „From national to European citizenship: A historical comparison”, în vol. R. Bellamy, D. Castiglione, E. Santoro (edit.), *Lineages of European citizenship*, Palgrave, Basingstoke, 2004.
63. Cram, L., *Policy-making in the European Union: Conceptual lenses and the integration process*, Routledge, London, 1997.
64. Dellas, E., „CSD water partnerships: Privatization, participation and legitimacy”, în *Ecological Economics*, vol. 70, nr. 11, 2011.
65. Delwit, P., Waele, J. M. De, Magnette, P. (edit.), *A quoi sert le Parlement européen?*, Editions Complexe, 1999.
66. Dencik, Lina, *Media and Global civil society*, Palgrave Macmillan, New York, 2012.
67. Dencik, Lina, *Models of Democracy*, 3rd edn, Stanford University Press, Stanford, 2006.
68. Diez, T., „Europe as a discursive battleground: Discourse analysis and European integration studies”, în *Cooperation and Conflict*, vol. 36, nr. 1, 2001.
69. Dobson, C., *The Troublemaker's Teaparty: A Manual for Effective Citizen Action*, New Society Publishers, Vancouver, 2003.
70. Drainville, A., *Contesting globalization: Space and place in the world economy*, Routledge, London, 2004.
71. Dressler, W., Terrazzoni, L., „The Formation of a European Public Sphere and Ethno-National Diversity”, în *Eurosphere working paper series 35*, 2011, http://eurospheres.org/files/2011/03/Eurosphere_Working_Paper_35_Dressler_and_Terrazzoni.pdf.
72. Dryzek, J.S., „Global civil society: The progress of post-Westphalian politics”, în *Annual Review of Political Science*, vol. 15, nr. 1, 2012.
73. Dryzek, J. S., „Policy analysis as critique”, în vol. M. Moran, M. Rein, R. E. Goodin (edit.), *The Oxford Handbook of Public Policy*, Oxford University Press, Oxford, 2008.
74. Durkheim, E., *Diviziunea muncii sociale*, Ed. Antet, București, 2008.

75. Ehrenberg, John, *Civil Society: The Critical History of an Idea*, New York University Press, New York, 1999.
76. Ellis, E., „Immanuel Kant’s two theories of civil society”, în vol. Trentmann F (edit.) *Paradoxes of Civil Society: New Perspectives on Modern German and British History*, Bergham, New York, 2000.
77. Elster, J. (edit.), *Deliberative Democracy*, Cambridge University Press, 1998.
78. „EP Resolution on the Commission White Paper on European governance”, A5-0399/2001.
79. Eriksen, E. O., Fossum, J. E. (edit.), *Democracy in the European Union, Integration through deliberation?*, Routledge, 2000.
80. ESC Opinion, *The role and contribution of civil society organisations in the building of Europe*, 22 September 1999, OJ C329, 17/11/99.
81. „ESC Opinion on the Organised civil society and European governance: the Committee’s contribution to the White Paper”, 25–26 April 2001.
82. Etzioni, A. (edit.), *The Essential Communitarian Reader*, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, 1998.
83. EU, *Broadening and Enriching Public Debate on European Matters*, Brussels, EU, 2001.
84. EU, *European Communication Policy*, Brussels, EU, 2006.
85. EU, *European Governance*, Brussels, EU, 2001.
86. EU, *The Situation of Roma 11 EU Member States—Survey Results at Glance*, 2012, http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/FRA-2012-Roma-at-a-glance_EN.pdf.
87. Falk, R., „Global Civil Society and the Democratic Prospect”, în vol. B. Holden (edit.) *Global Democracy: Key Debates*, Routledge, 2000.
88. Falk, Richard, *On Humane Governance: Towards a New Global Politics*, Polity, Cambridge, 1995.
89. Falk, Richard, „The Changing Role of Global Civil Society”, în vol. Gideon Baker, David Chandler (edit.), *Global Civil Society: Contested Futures*, Routledge, New York, 2005.
90. Fawkes, J., „Public relations and communications”, în vol. A. Theaker (edit.), *The Public Relations Handbook*, Routledge, London, 2004.
91. Feldman, David L., „The future of environmental networks—Governance and civil society in a global context”, în *Futures*, nr. 44, 2012.

92. Ferguson, A., *An Essay on the History of Civil Society*, Transaction, New Brunswick, 1995.
93. Finke, B., „Civil Society Participation in EU Governance”, în *Living Reviews in European Governance*, Vol. 2, No. 2, 2007, «<http://www.livingreviews.org/lreg-2007-2>».
94. Florini, A. M. (edit.), *The Third Force: The Rise of Transnational Civil Society*, Japan Center for International Exchange Tokyo, 2000.
95. Florini, A. M., Simmons, P. J., „What the World Needs Now?”, în vol. A. M. Florini (edit.), *The Third Force: The Rise of Transnational Civil Society*, Japan Center for International Peace and Carnegie Endowment for International Peace, Tokyo, 2000.
96. Foley, M.W., Edwards, B., „Escape From Politics? Social Theory and the Social Capital Debate”, în *American Behavioral Scientist*, nr. 40, 1997.
97. Fonte, J., „Democracy’s Trojan horse”, în *The National Interest*, Summer, nr. 22, www.findarticles.com/p/articles/mi_m2751/is_76/ai_n6127318.
98. Frost, M., *Global Ethics*, Routledge, London, 2009.
99. Fukuyama, F., *Trust: Social virtues and the creation of prosperity*, Free Press, 1995.
100. Gellner, Ernest, *Nations and Nationalism*, Cornell Univ. Press, Ithaca, 1983.
101. Geyer, R., „Can European Union (EU) Social NGOs Co-operate to Promote EU Social Policy?”, *Journal of Social Policy*, nr. 30, 2001.
102. Geyer, Robert, „Why European Civil Society Matters: The View from a Complexity Perspective”, în *Queen’s Papers on Europeanisation*, Nr. 6/2003.
103. Giddens, Anthony, *The Constitution of Society*, Polity Press, Cambridge, (1984) 2007.
104. Greenfeld, Liah, *Nationalism: Five roads to Modernity*, Harvard Univ. Press, Cambridge, 1992.
105. Greenwood, J., *Representing Interests in the European Union*, Macmillan, 1997.
106. Grimm, D., „Does Europe need a constitution?”, în *European Law Journal*, vol. 1, nr. 3, 1995.
107. Habermas, J., „An Alternative Way out of the Philosophy of the Subject: Communicative versus Subject-Centered Reason”, în vol. L. E. Cahoon (edit.), *From Modernism to Postmodernism: An Anthology*, Blackwell Publishers, Massachusetts, 1996.

108. Habermas, J., *Between Facts and Norms*, Polity Press, 1996.
109. Habermas, J., „Why Europe Needs a Constitution”, în *New Left Review*, Vol. 11, 2001.
110. Habermas, J., *The Structural Transformation of the Bourgeois Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society* [trans. T. Burger], MIT Press, Cambridge, 1962/1991.
111. Habermas, J., *Between Facts and Norms*, MIT Press, Cambridge, 1992.
112. Habermas, J., „Comment on the paper by Dieter Grimm ‘Does Europe need a constitution?’”, în *European Law Journal*, vol. 1, nr. 3, 1995.
113. Hafner-Burton, E., Kahler, M., Montgomery, A., „Network analysis for international relations”, în *International Organization*, vol. 63, nr. 3, 2009.
114. Hamon, Hervé, Rotman, Patrick, *La deuxième gauche*, Editions Ramsay, Paris, 1982.
115. Harbeson, J. W., Rothchild, D., Chazan, N. (edit.), *Civil Society and the State*, Lynne Rienner, Boulder, 1994.
116. Heartfield, James, „Contextualizing Anti-capitalism Movement in Global Civil Society”, în vol. Gideon Baker, David Chandler (edit.), *Global Civil Society: Contested Futures*, Routledge, New York, 2005.
117. Hegel, G.W.F., *Elements of the Philosophy of Right*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991.
118. Held, D., *Democracy and the global order: From the modern state to cosmopolitan governance*, Polity, Cambridge, 1995.
119. Held, David, „Between state and civil society: Citizenship”, în G. Andrews (edit.), *Citizenship*, Lawrence and Wishart, London, 1991.
120. Held, D., „Cosmopolitanism: Globalisation Tamed?”, în vol. *Review of International Studies*, vol. 29, no. 4, 2003.
121. Held, D., „Principles of Cosmopolitan Order”, în vol. G. Brock, H. Brighouse (edit.), *The Political Philosophy of Cosmopolitanism*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
122. Held, D., „The Changing Contours of Political Community: Rethinking Democracy in the Context of Globalisation”, în vol. B. Holden (edit.), *Global Democracy: Key Debates*, Routledge, London, 2000.

123. Held, D., McGrew, A., *Globalization/antiglobalization*, Polity, Cambridge, 2002.
124. Heritier, A., „Elements of democratic legitimation in Europe: An alternative perspective”, în *Journal of European Public Policy*, vol. 6, nr. 2, 1999.
125. Hirst, P. Q. (edit.), *The Pluralist Theory of the State: Selected Writings of G. D. H. Cole, J. N. Figgis and H. J. Laski*, Routledge, London, 1989.
126. Hirst, P. Q., *Associative Democracy*, Polity Press, 1994.
127. Howell, L.D., *International country risk guide methodology*, East Syracuse, PRS Group, New York, 2011.
128. Hutchings, K., „Subjects, Citizens or Pilgrims? Citizenship and Civil Society in a Global Context”, în vol. R. D. Germain, M. Kenny (edit.), *The Idea of Global Civil Society*, Routledge, London, 2005.
129. Hyman, R., „Pluralism, Procedural Consensus and Collective Bargaining”, *British Journal of Industrial Relations*, 1978.
130. Imig, D. R., Berry, J. M., „Patrons and Entrepreneurs: A Response to “Public Interest Group Entrepreneurship and Theories of Groups Mobilization”, în *Political Research Quarterly*, vol. 49, nr. 1, 1996.
131. Ingram, H., Schneider, A. L., „Policy analysis for democracy”, în vol. M. Moran, M. Rein, R. E. Goodin (edit.), *The Oxford Handbook of Public Policy*, Oxford University Press, Oxford, 2008.
132. Islamoglu, H., „Concept and History of Civil Society”, în vol. N. J. Smelser, P. B. Baltes (edit.), *International Encyclopedia of Social and Behavioral Sciences*, Elsevier Science Ltd., Berlin, 2001.
133. Jachtenfuchs, M., *International Policy-Making as a Learning Process? The European Union and the Greenhouse Effect*, Avebury, Aldershot, 1996.
134. Jacob, C. M., „The enlightenment redefined: The formation of modern civil society”, în *Social Research*, vol. 58, nr. 2, 1991.
135. Kainz, H.P., *Hegel's Philosophy of right, with Marx's commentary: a handbook for students*, Martinus Nijhoff, The Hague, 1974.
136. Kaldor, M., *Global Civil Society: An Answer to War*, PolityPress, Cambridge, 2003.
137. Kaldor, Mary, *Global Civil Society: An Answer to War?*, Polity Press, Oxford, 2003.

138. Kaldor, M., „Transnational civil society”, în vol. T. Dunne, N. Wheeler (edit.), *Human rights in global politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
139. Kaldor, M. et al., „Introduction”, în vol. H. Anheier et. al. (edit.) *Global Civil Society 2004/5*, Sage, London, 2005.
140. Kaldor, M. et al., „Global Civil Society in an Era of Regressive Globalisation”, în vol. M. Kaldor et al. (edit.), *Global Civil Society 2003*, Oxford University Press, Oxford, 2003.
141. Kaldor, Mary, Moore, Henrietta L., Selchow, Sabine (edit.), *Global Civil Society 2012: Ten Years of Critical Reflection*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2012.
142. Keane, J. (edit.), *Civil Society and the State: New European Perspectives*, Verso, London, 1988.
143. Keane, John, *Societatea civilă*, A. Voronciuc (trad.), Institutul European, Iași, 2003.
144. Keane, J., *Global Civil Society?*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
145. Keane, J., „Global civil society?”, în vol. H. Anheier, M. Glasius, M. Kaldor (edit.), *Global civil society 2001*, Oxford University Press, Oxford, 2001.
146. Keck, M. E., Sikkink, K., *Activists beyond borders: Advocacy networks in international politics*, Cornell University Press, Ithaca, 1998.
147. Keohane, R.O., „Global governance and legitimacy”, în *Review of International Political Economy*, vol. 18, nr. 1, 2011.
148. Kendall, J., Anheier, H. K., „The third sector and the European Union policy process: An initial evaluation”, în *Journal of European Public Policy*, vol. 6, nr. 2, 1999.
149. Kenny, M., Germain, R. D., „Understanding Global Civil Society: Contestation, Citizenship, Governance”, în vol. M. Kenny, R. D. Germain (edit.), *The Idea of Global Civil Society*, Routledge, London, 2005.
150. Kocka, J., „Zivilgesellschaft als historisches Problem und Versprechen”, în vol. M. Hildermeier, J. Kocka, C. Conrad (edit.), *Europäische Zivilgesellschaft in Ost und West: Begriff, Geschichte, Chancen*, Campus Verlag, Frankfurt/Main, Germany, 2000.
151. Kohn, Jean L., Arato, Andrew, *Civil Society and Political Theory*, MIT Press, Cambridge, 1994/1997.

152. Kohler-Koch, B., Rittberger, B. (edit.), *Debating the Democratic Legitimacy of the European Union*, Rowman & Littlefield, Lanham, 2007.
153. Kutay, A., Arribas, A., „Role of SMOs/NGOs in the Articulation of the European Public”, în *Eurosphere Working Package 5.3 report*. http://eurospheres.org/files/2010/06/WP_5_3_final.pdf.
154. Laratta, Rosario, „Contemporary Civil Society Theory Versus Hegel’s Understanding of Civil Society”, în vol. *Social Welfare*, Rosario Laratta (edit.), InTech, 2012, p. 11, <http://www.intechopen.com/books/social-welfare/contemporary-civil-society-theory-versus-hegel-s-understanding-of-civil-society>.
155. Lefort, Claude, „Politics and Human Rights”, în vol. *The Political Forms of Modern Society*, MIT Press, Cambridge, 1986.
156. Liebert, U., „Introduction: Structuring political conflict about Europe: National media in transnational discourse analysis”, în *Perspectives on European Politics and Society*, vol. 8, nr. 3, 2007.
157. Linklater, A., „Cosmopolitan citizenship”, în vol. B. Turner, E. Isin (edit.), *Citizenship studies: A handbook*, Sage, London, 2002.
158. Linklater, A., *The transformation of political community*, Polity, Cambridge, 1998.
159. Mahoney, C., *Brussels vs the Beltway: Advocacy in the United States and the European Union*, Georgetown University Press, Washington, DC, 2008.
160. Mahoney, Christine, Beckstrand, Michael J., „Following the Money: European Union Funding of Civil Society Organizations”, în *Journal of Common Market Studies*, vol. 49, nr. 6, 2011.
161. Mazey, S., Richardson, J., „Interest Groups and EU Policy-Making: Organizational Logic and Venue Shopping”, în vol. J. Richardson (edit.), *European Union, Power and Policy Making*, 2nd edition, Routledge, New York, 2001.
162. Maier, C. (edit.), *Changing Boundaries of the Political: Essayson the Evolving Balance between State and Society, Public and Private in Europe*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.
163. Mancini, P., *Manuale di comunicazione pubblica*, Laterza, Roma, 2003.
164. Michalowitz, I., „EU Lobbying: Chaos or Functional Divisions?”, Lucrare prezentată în cadrul *European Consortium for Political Research (ECPR 2001)*, University of Kent at Canterbury, 6–8 September 2001.

165. Michnik, Adam, „A New Evolutionism”, în vol. *Letters from Prison and Other Essays*, University of California Press, Berkeley, 1985.
166. Miha, A., *Sociologie*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008.
167. Mitrani, Mor, „Global Civil Society and International Society: Compete or Complete?”, în *Alternatives: Global, Local, Political*, vol. 38, nr. 2, 2013.
168. Munck, R., „Global civil society: Myths and prospects”, în vol. R. Taylor (edit.), *Creating a better world: Interpreting global civil society*, Kumarian Press, Bloomfield, 2004.
169. Negt, O., Kluge, A., *The Public Sphere and Experience*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1972/1993.
170. Neocleous, M., *Administering Civil Society: Towards a Theory of State Power*, MacMillan, London, 1996.
171. O'Brien, Rory, *Philosophical History of the Idea of Civil Society*, February 1999, <http://www.web.net/robrien/papers/civhist.html>.
172. O'Donnell, G., „Tensions in the Bureaucratic Authoritarian State and the Problem of Democracy”, în vol. D. Collier (edit.), *The New Authoritarianism in Latin America*, Princeton University Press, Princeton, 1979.
173. O'Donnell, Guillermo, Schmitter, Philippe, „Tentative Conclusions about Uncertain Democracies”, în vol. Guillermo O'Donnell, Philippe Schmitter (edit.), *Transitions from Authoritarian Rule*, vol. 1, Johns Hopkins, Baltimore, 1986.
174. Offe, Claus, „The New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics”, în *Social Research*, vol. 52, nr. 4, 1985.
175. Offe, Claus, Gransow, Volker, „Political Culture and Social Democratic Administration”, în vol. C. Offe (edit.), *Contradictions of the Welfare State*, MIT Press, Cambridge, 1984.
176. O'Hear, Anthony (edit.), *Karl Popper: Philosophy and Problems*, Cambridge University Press, Cambridge, 1995.
177. Ostrom, E., „A Behavioral Approach to the Rational Choice Theory of Collective Action”, în *American Political Science Review*, Vol. 92, 1998.
178. Pasquino, P., „Introduction to Lorenz von Stein”, în *Economy and Society*, vol. 10, nr. 1, 1981.
179. Pérez-Díaz, V. M., *The Return of Civil Society: The Emergence of Democratic Spain*, Harvard University Press, Cambridge, 1993.

180. Porta, D. Della (edit.), *Another Europe*, Routledge, London, 2009.
181. Presidency Conclusions, Lisbon European Council, 23–24 March 2000, <http://europa.eu.int/council/off/conclu/mar2000/index.htm>.
182. Price, Richard, „Reversing the Gun Sights: Transnational Civil Society Targets Land Mines”, în *International Organization*, nr. 52, 1998.
183. Purcell, M., „Citizenship and the right to the global city: Reimagining the capitalist world order”, în *International Journal of Urban and Regional Research*, vol. 27, nr. 3, 2003.
184. Putnam, R. D., *Making Democracy Work; Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton University Press, 1993.
185. Putnam, R., *Bowling Alone*, Simon and Schuster, New York, 2000.
186. Putnam, R. D., „Bowling alone: America’s Declining Social Capital”, în *Journal of Democracy*, nr. 6, 1995.
187. Rehfeld, A., *The Concept of Constituency: Political Representation, Democratic Legitimacy and Institutional Design*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
188. Reidel, M., *Between Tradition and Evolution: The Hegelian Transformation of Political Philosophy*, Cambridge University Press, Cambridge, 1984.
189. Richter, M., „Montesquieu and the concept of civil society”, în *The European Legacy*, vol. 3, nr. 66, 1998.
190. Risse, T., „The Power of Norms versus the Norms of Power: Transnational Civil Society and Human Rights”, în vol. A. M. Florini (edit.), *The Third Force: The Rise of Transnational Civil Society*, Japan Center for International Peace and Carnegie Endowment for International Peace, Tokyo, 2000.
191. Roberts, David, „The Superficiality of Statebuilding in Cambodia: Patronage and Clientelism as Enduring Forms of Politics”, în vol. Roland Paris, Timothy D. Sisk (edit.), *The Dilemmas of Statebuilding: Confronting the Contradictions of Postwar Peace Operations*, Routledge, London, 2009.
192. Rootes, C., *Environmental Protest in Western Europe*, Oxford University Press, Oxford, 2007.
193. Rootes, C., *Acting Locally: Local Environmental Mobilizations and Campaigns*, Routledge, London, 2008.

194. Rootes, C., „Global civil society and the lessons of European environmentalism”, în vol. R. Taylor (edit.), *Creating a better world: Interpreting global civil society*, Kumarian Press, Bloomfield, 2004.
195. Rosanvallon, Pierre, *La crise de l'État-providence*, revised edition, Seuil, Paris, 1981.
196. Rosanvallon, Pierre, Viveret, Patrick, *Pour une nouvelle culture politique*, Seuil, Paris, 1977.
197. Rosenbaum, A., „Cooperative Service Delivery: The Dynamics of Public Sector–Private Sector–Civil Society Collaboration”, în *International Review of Administrative Sciences*, vol. 72, nr. 1, 2006.
198. Rossteutscher, S., „Associative democracy—fashionable slogan or constructive innovation?”, în vol. M. Saward (edit.), *Democratic Innovation. Deliberation, representation and association*, Routledge, London, 2000.
199. Rougemont, B. de, *L'aventure Occidentale de l'Homme*, Ed. L'Age de L'Homme, Lansarnie, 2002.
200. Ruzza, Carlo, „Organised civil society and political representation in the EU arena”, în vol. David Armstrong, Valeria Bello, Julie Gilson, Debora Spini (edit.), *Civil Society and International Governance, The role of non-state actors in global and regional regulatory frameworks*, Routledge, London, 2011.
201. Ruzza, Carlo, „EU–Society Relations and Interests Intermediation: A Contribution to the Debate”, în vol. B. Kohler-Kock, F. Larat (edit.), *Efficient and Democratic Governance in the European Union*, Mannheim University Press, Mannheim, 2008.
202. Salamon, L. M. et al., *Global Civil Society: Dimensions of the Non-profit Sector*, John Hopkins Center for Civil Society Baltimore, 1999.
203. Schlesinger, P., Kevin, D., „Can the European Union become a sphere of publics?” în vol. E. O. Eriksen, J. E. Fossum (edit.), *Democracy in the European Union: Integration Through Deliberation?*, Routledge, London, 2000.
204. Schlesinger, P., „The Babel of Europe. An essay on networks and communicative spaces”, *ARENA Working Paper 22*, 2003, http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2003/wp03_22.pdf.

205. Schmitter, Philippe, „An Introduction to Southern European Transitions from Authoritarian Rule”, în vol. Guillermo O'Donnell, Philippe Schmitter (edit.), *Transitions from Authoritarian Rule*, vol. 1, Johns Hopkins, Baltimore, 1986.
206. Schmitter, P. C., „Still the Century of Corporatism?”, în vol. P. C. Schmitter, G. Lehmbruch (edit.), *Trends toward corporatist intermediation*, Sage, 1979.
207. Schmitter, P., *How to Democratize the European Union and Why Bother?*, Rowman & Littlefield, Oxford, 2000.
208. Scholte, Jan Aart, „Global Civil Society: Changing the World?”, în *CSGR Working Paper*, nr. 31, 1999.
209. Schulz-Forberg, H., „Cosmopolitanism or ethnic homogeneity? Roma identity, European integration and the European public sphere, în vol. C. Bee, E. Bozzini (edit.), *Mapping the European Public Sphere: Institutions, Media and Civil Society*, Ashgate Publishing, Aldershot, 2010.
210. Schutter, O. De, „Europe in Search of its Civil Society”, în *ELI*, nr. 8, 2002.
211. Scruton, Roger, *The Palgrave Macmillan Dictionary of Political Thought*, Third Edition, Palgrave Macmillan, 2007.
212. Seckinelgin, Hakan, „Peoples' Europe and the Limits of the European Public Sphere and Civil Society”, în *Journal of Civil Society*, vol. 8, nr. 3, 2012.
213. Shaw, J., *The transformation of citizenship in the European Union. Electoral rights and the restructuring of political space*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
214. Shaw, M., „The Global Transformation of the Social Sciences”, în vol. M. Kaldor et al. (edit.), *Global Civil Society 2003*, Oxford University Press, Oxford, 2003.
215. Shaw, Martin, *Global Society and International Relations*, Polity, Cambridge, 1994.
216. Shils, Edward, „The Virtue of Civility: Selected Essays on Liberalism, Tradition, and Civil Society”, în vol. S. Grosby (edit.), *Liberty Fund*, Indianapolis, 1997.
217. Shils, Edward, *The Constitution of Society*, Univ. of Chicago Press, Chicago, 1982.

218. Sicakkan, H., Zografova, Y., „Citizen’s Impact on the Articulation of European Public Sphere: Explaining Citizens’ Attitudes to European Integration”, în *Eurosphere Working Package 4.1 Report*, http://eurospheres.org/files/2010/06/WP_4_1_final.pdf.
219. Sicakkan, Hakan G., Prefața Rapoartelor pe țară întocmite în cadrul programului de cercetare EUROSPHERE – Diversity and the European Public Sphere. Towards a Citizens’ Europe, Online Country Report, nr. 2, 2010. <http://www.eurosphere.uib.no/knowledgebase/workingpapers.htm>.
220. Smismans, Stijn, „European Civil Society: Shaped by Discourses and Institutional Interests”, în *European Law Journal*, vol. 9, nr. 4, 2003.
221. Smismans, S., „Towards a New Community Strategy on Health and Safety at Work? Caught in the institutional web of soft procedures”, în *International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*, nr. 19, 2003.
222. Smismans, Stijn, „European civil society and citizenship: Complementary or exclusionary concepts?”, în *Polity and Society*, vol. 28, nr. 1, 2009.
223. Smith, A., *The Wealth of Nations*, Penguin, Harmondsworth, 1974.
224. Smith, A., *Avuția națiunilor*, Ed. All, București, 2010.
225. Social Platform - 2010, *How to establish an effective dialogue between the EU and civil society organisations*, http://cms.horus.be/files/99907/MediaArchive/Policies/Participatory_democracy/SocialPlatform_EffectiveCivilDialogue.pdf.
226. Splichal, S., „Defining public opinion in history”, în vol. H. Hardt, S. Splichal (edit.), *Ferdinand Toennies on Public Opinion*, Rowman and Littlefield, London, 2000.
227. Splichal, S., *Transnationalization of the Public Sphere and the Fate of the Public*, Hampton Press, New York, 2012.
228. Spruyt, H., *The Sovereign State and its Competitors—An Analysis of Systems Change*, Princeton University Press, New Jersey, 1994.
229. State, S.A., *Thomas Hobbes and the debate over natural law and religion*, vol. 34, Routledge, London, 2013.
230. Stepan, Alfred, *Rethinking Military Politics: Brazil and the Southern Cone*, Princeton University Press, Princeton, 1988.

231. Taylor, R., „Interpreting global civil society”, în vol. R. Taylor (edit.), *Creating a better world: Interpreting global civil society*, Kumarian Press, Bloomfield, 2004.
232. Taylor, R., „Interpreting global civil society”, în *Voluntas*, vol. 13, nr. 4, 2002.
233. Trentmann, F., (edit.), *Paradoxes of Civil Society: New Perspectives on Modern German and British History*, Bergham, New York, 2000.
234. Tönnies, F., *Community and Civil Society*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
235. Torfason, M.T., Ingram, P., „The global rise of democracy: A network account”, în *American Sociological Review*, vol. 75, nr. 3, 2010.
236. Touraine, A. et al., *Solidarity. Poland 1980–1981*, Cambridge University Press, Cambridge, 1983.
237. Tribe, K., *Governing Economy: The Reformation of German Economic Discourse, 1750–1840*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988.
238. Tsing, Anna Lowenhaupt, *Friction: An Ethnography of Global Connection*, Princeton University Press, Princeton, 2005.
239. Urbinati, N., Warren, M. E., „The Concept of Representation in Contemporary Democratic Theory”, în *Annual Review of Political Science*, vol. 11, nr. 1, 2008.
240. Vassilev, Rossen, „Civil society”, în vol. William A. Darity Jr. (edit.), *International Encyclopedia of the Social Sciences*, 2nd edition, vol. 1, Macmillan, New York, 2008.
241. Verkoren, Willemijn, Leeuwen, Mathijs van, „Civil Society in Peacebuilding: Global Discourse, Local Reality”, în vol. *International Peacekeeping*, vol. 20, nr. 2, 2013.
242. Versiunea consolidată a Tratatelor – Carta Drepturilor Fundamentale, Martie 2010.
243. Wainwright, H., „Civil society, democracy and power: Global connections”, în vol. H. Anheier, M. Glasius, M. Kaldor (edit.), *Global civil society 2004/5*, Sage, London, 2005.
244. Wallerstein, I., *The Modern World-System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*, University of California Press, Berkeley, 2011.

245. Walker, J. L., *Mobilizing Interest Groups in America: Patrons, Professions and Social Movements*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 1991.
246. Walker, M., „Home Alone: What matters now is trade”, în *The Guardian*, February 22, 1995.
247. Walzer, M. (edit.), *Toward a global civil society*, Berghahn, 1995.
248. Wapner, Paul, „The Normative Promise of Nonstate Actors: A Theoretical Account of Global Civil Society”, în vol. Paul Wapner, Lester Edwin J. Ruiz (edit.), *Principled World Politics: The Challenges of Normative International Relations*, Rowman and Littlefield, Boston, 2000.
249. Weber, Max, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, Ed. Humanitas, București, 2007.
250. Weffort, F., „Why Democracy?”, în vol. Alfred Stepan (edit.), *Democratizing Brazil*, Princeton University Press, Princeton, 1989.
251. Wendt, Alexander, „Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics”, în *International Organization*, nr. 46, 1992.
252. Wiener, A., *European Citizenship Practice: Building Institutions of a Non-State*, Westview Press, 1998.
253. Wiener, A., „Citizenship”, în vol. M. Cini (edit.), *European Union politics*, Oxford University Press, Oxford, 2003.
254. Wiener, A., Sala, V. Della, „Constitution making and citizenship practice— Bridging the democracy gap in the EU?”, în *Journal of Common Market Studies*, nr. 35, 1996.
255. Wojcicki, K., „The Reconstruction of Society”, în *Telos*, nr. 47, Spring 1981.
256. Zăpârțan, Liviu-Petru, *Construcția Europeană*, Ed. Imprimeriei de Vest, Oradea, 2000.
257. Zăpârțan, Liviu-Petru, *Reflecții despre Europa Unită*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.
258. Zăpârțan, Liviu-Petru, *Sociologia politicii*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014.